

MAKTABGACHA TA'LIMDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKANING TADQIQOT METODLARI

Salixova Zulfizar Muzaffar qizi

Nizomiy nomidagi TDPU

Maktabgacha ta'lim texnologiyalari kafedrası magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda pedagogik diagnostikaning predmeti, ilmiy tadqiqot metodlari va sub'ektlari yoritiladi.

Kalit soʻzlar: diagnostika, pedagogik diagnostika, diagnostika tadqiqot usullari, kuzatish usuli, so'roq usuli

Har qanday faoliyat zamirida ham amalga oshirilgan ishlarning pirovard maqsadi, vazifalari va kutilgan natijalari boladi. Faoliyat natijalarini sarhisob qilish, amaliy xulosalar yasash, bosh yoki muvaffaqiyatli orinlarni belgilab olish – faoliyatning keyingi bosqichlarida uni hisobga olish pedagogik diagnostika deyiladi.

Pedagogik diagnostika ta'lim samaradorligi, ish mazmuni olib borilgan pedagogik faoliyatni tahlil qilishda katta ahamiyatga ega bolib, ilgor talim muasasalarida bu ish uslubi muvaffaqiyatli tarzda amalga oshirilmoqda, yutuqlar mustahkamlanib, yoʻl qoʻyilgan kamchilik va nuqsonlarni tahlil qilish asosida yosh strategik yonalishlar belgilab olinmoqda va yuqori darajadagi pirovard natijalar qolga kiritilmoqda. Savol tugʻiladi:

- bola qobiliyati, imkoniyat, bilimi, egallangan konikmalarining olchovi bormi?
- bolaning bilish va koʻnikmalarini belgilashga oqituvchu aralashgani maqulmi, yoki oziga-ozu baho bergani afzalroqmi?

Mana shu savollarga eng maqbul asoslarda javob berish, pedagogik diagnostikaning **predmetidir**. Mana shu maqsadni royibga chiqarish yoʻl -yoriqlari, metodik

mexanizmlarini ishlab chiqish, joriy etish muhim vazifadir. Pedagogik diagnostikaning tarixi pedagogik faoliyat tarixi bilan deyarli tengdosh, boshqacha qilib aytganda, pedagogik jarayon ming yillardan beri mavjud bo`lsa bu faoliyatning meyorlari va natijalarini belgilash ham shunchalik qadimiydir. Pedagogik diagnostikani ilmiy asosda tahlil etish va yo`lga qoyish XX asr boshlarida amalga oshirilgan. Taniqli pedagog olim Matserman pedagogik diagnostikani “Tarbiyalanuvchi o`zlashtirishi bilan o`quv materialini tog`ri tanlash maqsadni togri yonaltirish mezonidir” deb hisoblaydi. Pedagogik diagnostika tarixiga nazar tashlasak, o`tgan asrlarda u faqat tarbiyalanuvchi bilimni baholash orqali amalga oshirilganini kuzatamiz. Unga 1864 yilda AQSh olimlari D.Fisher va R.Reslar asos solganlar, 1908 yildan boshlab esa, olim T.Stoun arifmetikadan test orqali oquvchi bilimni sinash tizimini tadbiiq etgan. Egallangan malakani aniqlashga kiritilgan pedagogik diagnostika yoki diagnostik faoliyatning ayrim jihatlari:

- a) taqqoslash;
- b) pedagogik tahlil;
- c) avvaldan ayta bilish (prognoz);
- d) interpretatsiya ;
- e) pedagogik diagnostika natijalarini oquvchilarga etkazish;
- f) amalga oshirilgan turli diagnostik metodlarni oquvchilarga yetkazish;
- g) pedagogik diagnostika metodlarini to`gri belgilashdan iborat bolgan.

Pedagogik diagnostikaning eng muhim kriteriylari esa:

- haqqoniylik (obektivnost);
- ishonchlilik (nadyojnost);
- puxtalik (vidnost) asoslanadi

Pedagogik diagnostikaning tadqiqot metodlari:

1. kuzatuv
2. so`roqlash
3. test

Kuzatuv metodi – Pedagogik diagnostika kuzatuv uslubi tarbiyalanuvchining ta`lim-tarbiya munosabatini, masuliyatini, bilimga intilishini aniqlaydi. Tabiiyki,

tarbiyalanuvchidagi bunday hislatlarni belgilashda uning xarakteri, xulqi, butun ijtimoiy jihatlariga katta ahamiyat beriladi. Chunki, tarbiyalanuvchining bilim va ko'nikmalarini diagnostika qilishda shaxsiy, oilaviy, axloqiy ko'rsatkichlar muhim rol o'ynaydi

So'roqlash metodi- mazkur uslub pedagogik diagnostikada qadim-qadimdan qo'llanib kelinadi. U deyarli ta'lim-tarbiya jarayoni boshlangandan buyon mavjud. Agar diagnostikaning kuzatish usulida bolaning axloqiy-manaviy tamoyillari, qiziqishi, munosabati, fikrlash doirasi o'rganilgan bo'sa, suhbat. Savol-javob koproq axborot toplash imkoniyatini beradi. Bunda u yoki bu shaxs to'grisida obyektiv yoki subyektiv ma'lumot olish imkoniyati mavjud. Axborot – og'zaki, yozma, standartlashtirilgan, yakka, guruhlarga bo'lingan holda bir yoki bir necha bor sor'ash asosida to'planadi.

Test metodi- odatda tekshiruvchi tomonidan amalga oshirilgan barcha nazorat shakl va uslublari ham testga kiradi. Nazoratning test uslubi ilmiy asoslarga qurilgan bo'lib, u malum talab, qonun-qoidalar zaminida olib boriladi. Test asosan psixolog olimlar tomonidan ishlab chiqilgan va amaliyotga tavsiya etilgandir. Test pedagogik diagnostika metodlari orasida eng qulay hisoblanib, u bir jihatdan sifatli malumot berishi bilan ajralib turadi. Test sinovi mutzam takomillashib boradi. Unga turli bosqichlarda turlicha tarif berib kelingan. Masalan, nemis oilimi Liner “Test shaxsning turli holatlarini, shaxsiy xususiyat, imkoniya va qobiliyatini aniqlovchi ilmiy metoddir” deb tariflaydi. Test usuli chinakamiga pedagogik diagnostika metodi bo'lib, u ta'lim-tarbiya jarayonining pirovard natijasini obyektiv aniqlab berishga qodir mezondir. U doimo tahlil asosiga qurilib, aynan shu xususiyatiga ko'ra pedagogik jarayon natijalarinig takomillashib borishiga yordam beradi. Pedagogik diagnostikada amal qilayotgan test sinovlari hududiy diagnostikani yo'lga qo'yishda ham katta imkoniyat va qulayliklarga ega. Pedagogik diagnostikani talim sohasining istalgan sohasini tahlil qilishda ham joriy etish mumkin. Tahlil natijalari esa har qanday baxs va munozaralardan xolidir.

Budan kelib chiqadigan amaliy xulosa shuki, kamchilik va nuqsonlardan to`gri amaliy xulosalar chiqarish, faoliyatning asosiy va to`gri yonalishni belgilab olish va ularni bartaraf qilishda sabot bilan islash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. “2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlarstrategiyasi” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil7-fevraldagi PF-4947
2. “Maktabgacha ta’lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 30.09.2017 yildagi PF-5198-son
3. “2017 — 2021-yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 29.12.2016 yildagi PQ-2707-son
4. Nurkeldieva D.A Chicherina Ya.Ye Ilk maktabgacha yoshidagi bolalarni psixologik, pedagogic va logopediya tekshirish. T.: Yangi asr avlodi 2007y
5. John W. Jacobson, James A. AMulick and Johannes Rojahn. Intellektual and Development Disabilities. 2007 Springer Science+Bussines Media LLC New York